

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

JULIANE KOKOTT

της 16ης Δεκεμβρίου 2004¹

I — Εισαγωγή

1. Στις Κάτω Χώρες υφίσταται ρύθμιση σχετική με το ύψος των τιμών σύμφωνα με την οποία τα γαλακτοκομεία μπορούν να προβούν έναντι των παραγωγών, ήτοι έναντι των εκάστοτε γεωργών, σε μειώσεις της τιμής του νωπού γάλακτος στην περίπτωση που αυτό είναι κατώτερης ποιότητας. Ταυτόχρονα με αυτές τις μειώσεις της τιμής του νωπού γάλακτος δίδονται ορισμένες μικρές προσαυξήσεις στους παραγωγούς οι οποίοι παραδίδουν στα γαλακτοκομεία επί συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και πέραν άριστης ποιότητας νωπό γάλα.

3. Στην αλληλουχία αυτή, το ολλανδικό College van Beroep voor het bedrijfsleven (στο εξής: αιτούν δικαστήριο) ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με την ερμηνεία της απαγορεύσεως των ενισχύσεων που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο (άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ) και της απαγορεύσεως χορηγήσεως νέων ενισχύσεων (άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ) καθώς και του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (στο εξής: κανονισμός 804/68)².

II — Νομικό πλαίσιο

2. Αυτή η ρύθμιση περί τιμών τίθεται εν προκειμένω στη βάση του κοινοτικού δικαίου. Ο Α. Η. Kuipers, του οποίου το νωπό γάλα κατά το 1995 χαρακτηρίστηκε σε ορισμένες περιπτώσεις από το εφοδιασθέν με αυτό γαλακτοκομείο ως κατώτερης ποιότητας, βάλλει κατά των μειώσεων της τιμής στις οποίες προέβη το εν λόγω γαλακτοκομείο. Ο Α. Η. Kuipers φρονεί ότι οι μειώσεις αυτές αντιβαίνουν στο κοινοτικό δίκαιο.

A — Το κοινοτικό δίκαιο

4. Το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την περίπτωση αυτή αποτελούν τα άρθρα 36,

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 82.

παράγραφος 1, ΕΚ, 87, παράγραφος 1, ΕΚ και 88, παράγραφος 3, ΕΚ καθώς και ο κανονισμός 804/68³.

7. Το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ ορίζει τα εξής:

5. Σύμφωνα με το άρθρο 36, παράγραφος 1, ΕΚ, το κεφάλαιο σχετικά με τους κανόνες του ανταγωνισμού δεν εφαρμόζεται στην παραγωγή και στο εμπόριο των γεωργικών προϊόντων παρά μόνον κατά το μέτρο που ορίζεται από το Συμβούλιο στο πλαίσιο των διατάξεων και σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 37, παράγραφοι 2 και 3, ΕΚ, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους του άρθρου 33 ΕΚ.

«Η Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν τις ενισχύσεις, ώστε να δύναται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Αν κρίνει ότι σχέδιο ενισχύσεως δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, κατά το άρθρο 87, κινεί αμελλητί τη διαδικασία που προβλέπεται από την προηγούμενη παράγραφο. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η Επιτροπή καταλήξει σε τελική απόφαση.»

6. Το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ έχει ως εξής:

8. Τα άρθρα 23 και 24 του κανονισμού 804/68 προβλέπουν τα εξής⁴:

«Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν η παρούσα Συνθήκη ορίζει άλλως.»

«Άρθρο 23

Με την επιφύλαξη αντίθετων διατάξεων του παρόντος κανονισμού, τα άρθρα 92 έως 94 της Συνθήκης εφαρμόζονται στην παραγωγή και στο εμπόριο των προϊόντων που αναφέρονται στο άρθρο 1.

3 — Ο κανονισμός 804/68 αντικαταστάθηκε από 1ης Ιανουαρίου 2000 με τον κανονισμό (ΕΚ) 1255/1999 του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1999, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 160, σ. 48, στο εξής: κανονισμός 1255/1999). Εντούτοις, τα πραγματικά περιστατικά που αποτελούν αντικείμενο της κύριας δίκης αφορούν το έτος 1995 και, ως εκ τούτου, για λόγους διαχρονικού δικαίου, εξακολουθεί να εφαρμόζεται επί αυτού ο κανονισμός 804/68.

4 — Τα άρθρα 23 και 24 του κανονισμού 804/68 είναι πανομοιότυπα με τα άρθρα 37 και 38 του κανονισμού 1255/1999. Βλ. επίσης το παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού 1255/1999. Τα πρώην άρθρα 92 έως 94 της Συνθήκης ΕΚ, στα οποία παραπέμπει ο κανονισμός 804/68, αντιστοιχούν στα άρθρα 87 ΕΚ έως 89 ΕΚ τα οποία έχουν πλέον εφαρμογή.

Άρθρο 24

τα κράτη μέλη και την απαγόρευση εκείνων που είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, πρέπει να εφαρμόζονται στον τομέα του γάλακτος [...]»

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 92, παράγραφος 2, της Συνθήκης, απαγορεύονται οι ενισχύσεις, το ύψος των οποίων καθορίζεται σε συνάρτηση με την τιμή ή την ποσότητα των προϊόντων που αναφέρονται στο άρθρο 1.

10. Συμπληρωματικώς, πρέπει να αναφερθεί το άρθρο 3 του κανονισμού 804/68 το οποίο προβλέπει τις ακόλουθες ρυθμίσεις για τον καθορισμό της τιμής του γάλακτος:

2. Απαγορεύονται επίσης τα εθνικά μέτρα που επιτρέπουν άμβλυνση των διαφορών των τιμών των προϊόντων που προβλέπονται στο άρθρο 1.»

«Άρθρο 3

Μεταξύ των προϊόντων που απαριθμεί το άρθρο 1 του κανονισμού 804/68, στα οποία αναφέρεται το άρθρο του 24, παράγραφος 2, περιλαμβάνονται το γάλα, η κρέμα γάλακτος, το βούτυρο, οι τυροί, το πεπηγμένο γάλα για τυρί, το γαλακτοσάκχαρο και το σιρόπιο γαλακτοσακχάρου.

1. Πριν από την 1η Αυγούστου κάθε έτους, και για τη γαλακτοκομική περίοδο που αρχίζει το επόμενο έτος, καθορίζεται για την Κοινότητα ενδεικτική τιμή για το γάλα.

[...]

9. Στη δωδέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 804/68 διατυπώνονται οι ακόλουθες γενικές εκτιμήσεις:

«[Η] πραγματοποίηση ενιαίας αγοράς που βασίζεται σε σύστημα κοινών τιμών θα απειλείτο από τη χορήγηση ορισμένων ενισχύσεων· για τον λόγο αυτόν, οι διατάξεις της Συνθήκης που επιτρέπουν την εκτίμηση των ενισχύσεων οι οποίες χορηγούνται από

2. Η ενδεικτική τιμή είναι η τιμή γάλακτος που επιδιώκεται να εξασφαλισθεί για το σύνολο του γάλακτος που πωλείται από τους παραγωγούς κατά τη διάρκεια της γαλακτοκομικής περιόδου, κατά τη δυνατότητα καταναλώσεως που προσφέρεται στην αγορά της Κοινότητας και στις εξωτερικές αγορές.

3. Η ενδεικτική τιμή καθορίζεται για το γάλα που περιέχει 3,7 % λιπαρές ουσίες, παραδοτέο στο γαλακτοπωλείο. [...]»⁵

11. Επίσης, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών που αποτελούν αντικείμενο της κύριας δίκης, το άρθρο 5, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1411/71 όριζε τα εξής⁶:

«Το γάλα που χρησιμοποιείται για την παρασκευή [...] γάλακτος καταναλώσεως πρέπει να υπόκειται σε σύστημα καταβαλλομένης τιμής, διαφοροποιούμενο ανάλογα προς την ποιότητα. Το σύστημα αυτό πρέπει να εγγυάται ότι το γάλα που χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη για την παρασκευή γάλακτος καταναλώσεως πληροί ορισμένους όρους όσον αφορά την ποιότητα, περιλαμβανομένης και της συνθέσεώς του.»

B — Η εθνική νομοθεσία

12. Από την ολλανδική εθνική νομοθεσία πρέπει να ληφθούν υπόψη ιδίως ο νόμος

5 — Από 1ης Ιουλίου 1996 το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68 αναδιατυπώθηκε ως εξής: «Κάθε έτος καθορίζεται για την Κοινότητα μία ενδεικτική τιμή για το γάλα» [κανονισμός (ΕΚ) 1587/96 του Συμβουλίου, της 30ής Ιουλίου 1996, ΕΕ L 206, σ. 21]. Το άρθρο 3 του ισχύοντος από 1ης Ιανουαρίου 2000 κανονισμού 1255/1999 περιλαμβάνει το σύστημα των ενδεικτικών τιμών, ωστόσο δεν προβλέπει πλέον ότι είναι αναγκαίος ο κατ' έτος νέος καθορισμός των τιμών.

6 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1411/71 του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1971, περί καθορισμού συμπληρωματικών κανόνων της κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων όσον αφορά τα προϊόντα που υπάγονται στην κλάση 04.01 του Κοινού Δασμολογίου (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/006, σ. 214). Ο κανονισμός αυτός έπαυσε να ισχύει από 1ης Ιανουαρίου 1998.

περί της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων (Landbouwkwaliteitswet)⁷ (στο εξής: νόμος για την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων), η υπουργική απόφαση σχετικά με την ποιότητα του νωπού γάλακτος και της διαδικασίας παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων)⁸ (Landbouwkwaliteitsbesluit rauwe melk en zuivelbereiding, στο εξής: ολλανδική βασική υπουργική απόφαση για το γάλα) καθώς και η ρύθμιση του Υφυπουργού Γεωργίας, Περιβάλλοντος και Αλιείας περί πληρωμής του γάλακτος κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως αναλόγως της ποιότητάς του⁹ (Landbouwkwaliteitsregeling uitbetaling van boerderijmelk naar kwaliteit, στο εξής: ολλανδική ρύθμιση για το γάλα). Πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη ένας κανονισμός και μία απόφαση που εξέδωσε η Productschap Zuivel (επαγγελματική ένωση για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα), που είναι καθής στην κύρια δίκη.

13. Η εξαιρετικά περίπλοκη ρυθμιστική αλληλουχία όλων αυτών των διατάξεων μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

14. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του νόμου περί της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων σε συνδυασμό με το άρθρο 3, στοιχείο α, της βασικής υπουργικής αποφάσεως για το γάλα παρέχει εξουσιοδότηση για τη θέσπιση διατάξεων σχετικών με την ποιότητα των [γεωργικών] προϊόντων, ήτοι του νωπού γάλακτος. Οι διατάξεις αυτές μπορούν να ρυθμίσουν μεταξύ άλλων την πληρωμή της τιμής ανάλογα με την ποιότητα των προϊόντων.

7 — Stbl. 1971, σ. 371, όπως τροποποιήθηκε με νόμο της 23ης Δεκεμβρίου 1993 (Stbl. 1993, σ. 690).

8 — Stbl. 1994, σ. 63, όπως τροποποιήθηκε με υπουργική απόφαση της 26ης Ιουνίου 1995, Stcrt.122.

9 — Stcrt. 1994, σ. 25. Έπαυσε να ισχύει από 8 Ιανουαρίου 2000.

15. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ε, του νόμου περί της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, στοιχεία α και c, της ολλανδικής βασικής υπουργικής απόφασης για το γάλα, επιτρέπει την εισαγωγή ενός συστήματος μειώσεων και αυξήσεων της τιμής του νωπού γάλακτος σε συνάρτηση με την ποιότητα του προϊόντος.

του 1994 περί πληρωμής του γάλακτος κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως αναλόγως της ποιότητάς του (Landbouwkwaliteitsverordening 1994, Uitbetaling van boerderijmelk naar kwaliteit)¹¹ (στο εξής: κανονισμός του 1994), ο οποίος προβλέπει μεταξύ άλλων τα εξής:

«Άρθρο 2

16. Το άρθρο 8 του νόμου για την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων παρέχει τη δυνατότητα να ανατίθενται σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου καθήκοντα εποπτείας, ελέγχου των γεωργικών προϊόντων καθώς και εφαρμογής των νομοθετικών διατάξεων σχετικών με την πληρωμή της τιμής ανάλογα με την ποιότητα των προϊόντων. Δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο c, και του άρθρου 7 της ολλανδικής βασικής υπουργικής απόφασης για το γάλα, τα καθήκοντα αυτά για τον τομέα του γάλακτος ανατίθενται ουσιαστικά στο Stichting Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel¹⁰ (στο εξής: COKZ) που εδρεύει στο Leusden.

1. Ο αγοραστής γάλακτος κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως υποχρεούται να καταβάλλει στους γαλακτοπαραγωγούς την τιμή που αντιστοιχεί στην ποιότητα του γάλακτος αυτού, τηρουμένων των όσων ορίζονται διά του παρόντος κανονισμού ή διά των διατάξεων που έχουν θεσπιστεί βάσει του παρόντος κανονισμού.

[...]

17. Με το άρθρο 2 της ολλανδικής ρυθμίσεως για το γάλα ανατίθεται στην αρμόδια επαγγελματική ένωση —ήτοι στην Productschap Zuivel— να θεσπίζει με κανονισμό κανόνες περί της πληρωμής της τιμής αναλόγως της ποιότητας του γάλακτος, καθώς και σχετικά με τον ποιοτικό έλεγχο, την παρακράτηση του ποσού της μειώσεως καθώς και της καταβολής προσauξήσεως λόγω καλής ποιότητας. Στηριζόμενη στο άρθρο 2 της ρυθμίσεως για το γάλα, η Productschap Zuivel εξέδωσε τον κανονισμό

3. Ο αγοραστής γάλακτος κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως υποχρεούται
 - a. να εξετάζει την ποιότητα του γάλακτος κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως που του παρέδωσαν οι γαλακτοπαραγωγοί και

10 — Κεντρικό όργανο για τα ζητήματα ποιότητας των γαλακτοκομικών προϊόντων.

11 — PBO-blad 1994, afl. αριθ. 9. Στις 15 Σεπτεμβρίου 1999, η Productschap Zuivel εξέδωσε νέο κανονισμό, τον Zuivelverordening 2000, Uitbetaling van boerderijmelk naar kwaliteit, samenstelling en gewicht, ο οποίος άρχισε να ισχύει από 1ης Ιανουαρίου 2000. Με αυτόν καταργήθηκε μεταξύ άλλων ο κανονισμός του 1994.

- b. να καταχωρίζει το αποτέλεσμα του βάσει του στοιχείου α ποιοτικού ελέγχου, τηρουμένων των όσων ορίζονται από τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού ή από τις διατάξεις που έχουν εκδοθεί βάσει του παρόντος κανονισμού.

2. Το ποσό της προσαυξήσεως λόγω καλής ποιότητας πρέπει να καθορίζεται κατά τέτοιον τρόπο ανά 100 χιλιόγραμμα γάλακτος και για κάθε περιοχή που ορίζει ο πρόεδρος, κατόπιν γνωμοδοτήσεως του COKZ, ώστε το συνολικό ποσό των ανά δώδεκα εβδομάδες προσαυξήσεων λόγω καλής ποιότητας να αντιστοιχεί ακριβώς, ή κατά προσέγγιση, προς το συνολικό ποσό των μειώσεων που παρακρατήθηκαν.

[...]

Άρθρο 12

Άρθρο 10

1. Επί των αποτελεσμάτων του ποιοτικού ελέγχου η αρχή που είναι αρμόδια για τον έλεγχο του γάλακτος διατυπώνει την εκτίμησή της σύμφωνα με ένα σύστημα προδιαγραφών, βαθμών μειώσεως και καταβλητέων προσαυξήσεων το οποίο καθιερώνει ο πρόεδρος κατόπιν γνωμοδοτήσεως του COKZ.

Ανά περίοδο δειγματοληψίας, όποιος αγοράζει γάλα κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως πρέπει να επιβάλλει, βάσει του συνόλου των βαθμών μειώσεως, μείωση που καθορίζεται από τον πρόεδρο κατόπιν γνωμοδοτήσεως του COKZ, επί της συνολικής ποσότητας γάλακτος κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως που κατά την περίοδο αυτή παρέδωσε ο οικείος γαλακτοπαραγωγός, καθώς και ενδεχομένως μείωση/μειώσεις ανά παρτίδα λόγω υπάρξεως ξένων προς το γάλα ουσιών που εμποδίζουν τον πολλαπλασιασμό των βακτηρίων.»

[...]

Άρθρο 11

1. Οι αγοραστές γάλακτος κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως υποχρεούνται να καταβάλλουν προσαύξηση λόγω καλής ποιότητας στους γαλακτοπαραγωγούς στους οποίους κατά τη διάρκεια χρονικού διαστήματος δώδεκα εβδομάδων δεν αφαιρέθηκε περισσότερο από ένας βαθμός και στο γάλα των οποίων δεν ανιχνεύθηκαν ξένες προς το γάλα ουσίες που εμποδίζουν τον πολλαπλασιασμό των βακτηρίων [...].

18. Με απόφαση που εξέδωσε ο πρόεδρος της Productschap Zuivel, ήτοι με την Besluit vaststelling frequentie en beoordeling resultaten kwaliteitsonderzoek (απόφαση περί καθορισμού της συχνότητας των ποιοτικών ελέγχων και της εκτιμήσεως των αποτελεσμάτων τους)¹², ορίζονται μεταξύ άλλων και οι επιβλητέες μειώσεις στο ύψος των τιμών. Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή, η μείωση της τιμής ανέρχεται σε 0,50 NLG (0,23 ευρώ) ανά χιλιόγραμμα, στην περίπτωση που στην παραδοθείσα παρτίδα γάλακτος ανιχνευθούν κατάλοιπα αντιβιοτικών.

¹² — *PBO-blad* 1994, afl. αριθ. 20, σ. 25, όπως τροποποιήθηκε με αποφάσεις της 19ης Ιουλίου 1994 (*PBO-blad*, afl. αριθ. 42) και της 15ης Φεβρουαρίου 1995 (*PBO-blad*, afl. αριθ. 15).

III — Τα πραγματικά περιστατικά και η κύρια δίκη

A — Συνοπτική περιγραφή του τρόπου λειτουργίας του ολλανδικού συστήματος ρυθμίσεως των τιμών¹³

19. Τα ολλανδικά γαλακτοκομεία προβαίνουν συνεχώς σε ποιοτικούς ελέγχους του γάλακτος που τους παραδίδεται. Η τυχόν κακή ποιότητα του γάλακτος αξιολογείται βάσει ενός ποινολογίου με βαθμούς που αφαιρούνται και συνεπάγεται τη μείωση της τιμής το ποσό της οποίας παρακρατεί το εκάστοτε γαλακτοκομείο.

20. Στους γαλακτοπαραγωγούς των οποίων οι παραδόσεις, εντός χρονικού διαστήματος δώδεκα εβδομάδων συνολικώς, δεν έχουν βαθμολογηθεί με περισσότερους από ένα βαθμό μείωσης και στο γάλα των οποίων δεν ανιχνεύθηκε η ύπαρξη αντιβιοτικών, τα γαλακτοκομεία καταβάλλουν προσαύξηση λόγω ποιότητας. Αυτή η προσαύξηση αναπροσαρμόζεται περιοδικώς από το Ίδρυμα COKZ βάσει των στοιχείων που παρέχουν τα γαλακτοκομεία.

21. Συναφώς, το ύψος της προσαυξήσεως καθορίζεται ανά 100 χιλιόγραμμα ούτως ώστε το συνολικό ποσό των καταβαλλόμενων προσαυξήσεων λόγω ποιότητας να αντιστοιχεί ακριβώς ή κατά προσέγγιση, για το οικείο χρονικό διάστημα, στο συνολικό ποσό των παρακρατηθεισών μειώσεων της τιμής. Στην περίπτωση που οι μειώσεις που έχουν παρακρατηθεί από ένα γαλακτοκομείο εντός συγκεκριμένου χρονικού δια-

στήματος υπερβαίνουν συνολικώς τις προσαυξήσεις λόγω ποιότητας που έχουν καταβληθεί, τότε το γαλακτοκομείο αυτό καταβάλλει τη διαφορά στο Ίδρυμα COKZ, το οποίο με τη σειρά του το αναδιανέμει σε άλλα γαλακτοκομεία τα οποία βρίσκονται στην αντίστροφη θέση.

22. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι η τιμή του γάλακτος στις Κάτω Χώρες κατά το 1995 ανερχόταν σε 71,43 ολλανδικά φιορίνια (NLG) ανά 100 χιλιόγραμμα, ήτοι σε 0,7143 NLG (0,32 ευρώ) ανά χιλιόγραμμο. Στην περίπτωση ανιχνεύσεως αντιβιοτικών στο γάλα, τότε η επιβλητέα μείωση της τιμής ανερχόταν σε 0,50 NLG (0,23 ευρώ) ανά χιλιόγραμμο.

23. Το Δικαστήριο δεν διαθέτει στοιχεία σχετικά με το πόσοι παραγωγοί κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα έλαβαν προσαυξήσεις λόγω καλής ποιότητας του γάλακτος και ποιο ήταν το ύψος των προσαυξήσεων αυτών σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Ωστόσο, κατόπιν σχετικής ερωτήσεως η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστήριξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, χωρίς να υπάρξει αντίκρουση, ότι το ποσό των προσαυξήσεων είναι πολύ μικρό. Ο Α. Η. Κίιπερς εκτιμά ότι περίπου το 70 έως 80 % των Ολλανδών γεωργών εισπράττουν για το γάλα τους τέτοιου είδους προσαυξήσεις.

24. Από τη διάταξη περί παραπομπής συναγεται επίσης ότι το 1995 το ποσοστό του συνόλου των προσαυξήσεων λόγω καλής ποιότητας του γάλακτος ανήλθε στις Κάτω Χώρες σε 0,217 % επί του συνόλου των παραδόσεων γάλακτος κατά τα επόμενα έτη (1996 έως 1999) το ποσοστό αυτό

13 — Βλ., συναφώς, μεταξύ άλλων τα σημεία 20 έως 22 των γραπτών παρατηρήσεων της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, καθώς και τις δηλώσεις της κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

αυξήθηκε άπαξ κατ' ελάχιστον (0,227 % κατά το 1996), κατά τα υπόλοιπα δε έτη παράμεινε σταθερά μικρότερο (μεταξύ 1997 και 1999 μειώθηκε και έφθασε το 0,196 % το 1997 και το 0,185 % το 1998 και, τέλος, το 0,174 % το 1999).

B — Επί της διαφοράς που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης

25. Ο Α. Η. Kuipers, προσφεύγων της κύριας δίκης, είναι γαλακτοπαραγωγός στις Κάτω Χώρες και το 1995 παρέδωσε στο ολλανδικό γαλακτοκομείο Zuivelfabriek De Kievit BV, στο Merpel, ποσότητες νωπού γάλακτος. Με έγγραφα της 24ης Ιουλίου, 28ης Ιουλίου, 8ης Αυγούστου και 15ης Αυγούστου 1995, τα οποία επιγράφονται «έκθεση ποιότητας» τα γαλακτοκομεία ανακοίνωσε στον Α. Η. Kuipers ότι στις ποσότητες νωπού γάλακτος που είχε παραδώσει στο εν λόγω γαλακτοκομείο είχαν ανιχνευθεί κατάλοιπα αντιβιοτικών¹⁴. Για τον λόγο αυτόν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 12 του κανονισμού του 1994 η τιμή που καταβλήθηκε στον Α. Η. Kuipers για το γάλα που παρέδωσε μειώθηκε κατά 0,50 NLG (0,23 ευρώ) ανά χιλιόγραμμα, παρακρατήθηκε δε το αντίστοιχο ποσό της μειώσεως, συνολικού ύψους 5 428,95 NLG (2 463,55 ευρώ).

26. Αρχικώς, ο Α. Η. Kuipers άσκησε ανεπιτυχώς διάφορα εσωτερικά ένδικα βοηθήματα ενώπιον του ιδρύματος COKZ. Κατόπιν προσφυγής του, το Raad van State, Afdeling bestuursrechtspraak¹⁵, εξαφάνισε

σε δεύτερο βαθμό τις μέχρι τότε εκδοθείσες διοικητικές και δικαστικές αποφάσεις και διέταξε να παραπεμφθεί η αρχικώς άσκηθείσα διοικητική ένσταση του Α. Η. Kuipers στην Productschap Zuivel για περαιτέρω έρευνα.

27. Στις 20 Δεκεμβρίου 2000, η Productschap Zuivel απέρριψε την εν τω μεταξύ παραπεμφθείσα διοικητική ένσταση του Α. Η. Kuipers ως αβάσιμη. Κατά της αποφάσεως αυτής ο Α. Η. Kuipers άσκησε προσφυγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

IV — Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

28. Με διάταξη της 27ης Ιουνίου 2003, το College van Beroep voor het bedrijfsleven ανέστειλε την ενώπιον του διαδικασίας και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

- 1) Είναι ένα εθνικό σύστημα, όπως το επίμαχο σύστημα μειώσεων και αυξήσεων αναλόγως της ποιότητας του νωπού γάλακτος που παραδίδεται σε γαλακτοκομείο, συμβατό με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 804/68 περί κοινής οργάνωσης αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, και ειδικότερα με την κατά το άρθρο του 24, παράγραφος 2 [νυν, μετά την έκδοση του κειμένου όπως έχει με όλες τις τροποποιήσεις του, άρθρο 38, παράγραφος 2, του κανονισμού

¹⁴ — Ακριβώς επειδή η διάταξη περί παραπομπής κάνει λόγο για: «een bacteriegroeiremmende stof» (ουσία που εμποδίζει τον πολλαπλασιασμό των βακτηρίων). Το αιτούν δικαστήριο αναφέρει εξάλλου ότι ο ίδιος ο Α. Η. Kuipers συνομολόγησε στο πλαίσιο της προηγηθείσας διοικητικής διαδικασίας τη χρήση πενικιλίνης για την καταπολέμηση της μαστίτιδας.

¹⁵ — Συμβούλιο Επικρατείας, τμήμα διοικήσεως.

(ΕΟΚ) 1255/99], απαγόρευση της «αμβλύνσεως των διαφορών των τιμών»;

- 2) Είναι ένα εθνικό σύστημα, όπως το επίμαχο σύστημα αυξήσεων αναλόγως της ποιότητας του γάλακτος που παραδίδεται σε γαλακτοκομείο, ασύμβατο με την κατά το άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 απαγόρευση των ενισχύσεων;

- 3) Αν στο δεύτερο ερώτημα δοθεί καταφατική απάντηση, πρέπει ένα τέτοιο εθνικό σύστημα να θεωρηθεί μέτρο ενισχύσεως του οποίου η θέσπιση πρέπει προηγουμένως να ανακοινωθεί στην Επιτροπή κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ);

29. Κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία ο Α. Η. Kuipers, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές και προφορικές παρατηρήσεις.

V — Εκτίμηση

Α — Επί του πρώτου ερωτήματος: Συμφωνία του συστήματος μειώσεων και αυξήσεων της τιμής του γάλακτος αναλόγως της ποιότητάς του με την κοινοτική ρύθμιση περί της τιμής του γάλακτος

30. Με το πρώτο ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η κοινή

οργάνωση της αγοράς του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, ιδίως το άρθρο 24, παράγραφος 2, του κανονισμού 804/68, απαγορεύει εθνική ρύθμιση, όπως είναι η ολλανδική, η οποία προβλέπει τη μείωση ή την αύξηση της τιμής αναλόγως της ποιότητας του γάλακτος που παραδίδεται στα γαλακτοκομεία.

31. Ενώ η Ολλανδική Κυβέρνηση θεωρεί ότι το επίμαχο σύστημα μειώσεων και αυξήσεων της τιμής αναλόγως της ποιότητας είναι σύμφωνο με τον κανονισμό 804/68, η Επιτροπή φρονεί ότι το σύστημα αυτό παραβιάζει τη ρύθμιση περί τιμών της κοινής οργάνωσης αγοράς. Και ο Α. Η. Kuipers φρονεί ότι η ρύθμιση είναι παράνομη.

32. Κατά πάγια νομολογία, τα κράτη μέλη δεν πρέπει να παρεμβαίνουν στη ρύθμιση περί τιμών που προβλέπεται στο πλαίσιο μιας κοινής οργάνωσης αγοράς με δικές τους διατάξεις σε εθνικό επίπεδο. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να απέχουν από κάθε μέτρο το οποίο παρεκκλίνει ή είναι αντίθετο προς την κοινή οργάνωση αγοράς¹⁶. Ασυμβίβαστες με την κοινή οργάνωση των

¹⁶ — Αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 1979, 10/79, Toffoli (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 611, σκέψη 12) της 7ης Φεβρουαρίου 1984, 166/82, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1984, σ. 459, σκέψη 23), της 7ης Φεβρουαρίου 1984, 237/82, Jongeneel Kaas (Συλλογή 1984, σ. 483, σκέψη 12), και της 9ης Σεπτεμβρίου 2003, C-137/00 Milk Marque και National Farmers' Union (Συλλογή 2003, σ. I-7975, σκέψεις 63 και 80). Βλ. επίσης —σε άλλους τομείς της κοινής γεωργικής πολιτικής— τις αποφάσεις της 26ης Ιουνίου 1979, 177/78, Pigs and Bacon Commission (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 67, σκέψη 14), της 19ης Μαρτίου 1998, C-1/96, Compassion in World Farming (Συλλογή 1998, σ. I-1251, σκέψη 41), της 8ης Ιανουαρίου 2002, C-428/99, Van den Bor (Συλλογή 2002, σ. I-127, σκέψη 35), και της 20ης Νοεμβρίου 2003, C-416/01, ACOR (Συλλογή 2003, σ. I-14083, σκέψη 21).

αγορών είναι επίσης οι ρυθμίσεις που εμποδίζουν την εύρυθμη λειτουργία της, ακόμη και αν το σχετικό ζήτημα δεν ρυθμίζεται εξαντλητικώς με την κοινή οργάνωση των αγορών¹⁷.

33. Βάσει των ανωτέρω πρέπει να εξεταστούν τα ακόλουθα δύο σημεία: Αφενός, αν η κοινή οργάνωση αγοράς αφήνει περιθώριο για μέτρα σε εθνικό επίπεδο ή αν η ρύθμιση περί τιμών έχει εξαντλητικό χαρακτήρα (βλ. κατωτέρω, τμήμα 1) και αφετέρου αν αυτά τα εθνικά μέτρα —εφόσον η κοινή οργάνωση αγοράς αφήνει περιθώριο για τη λήψη τους— δύνανται να διακυβεύσουν την κοινή οργάνωση αγοράς (βλ. κατωτέρω, τμήμα 2). Συναφώς, θα πρέπει και στις δύο περιπτώσεις να εξεταστεί αναλυτικά το άρθρο 24, παράγραφος 2, του κανονισμού 804/68 το οποίο παραθέτει το αιτούν δικαστήριο.

1) Το περιθώριο που απομένει για τη λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο

34. Όσον αφορά το περιθώριο που απομένει για τη λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο, η κοινή οργάνωση αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα περιλαμβάνει μεν ρύθμιση περί τιμών στην οποία προβλέπεται

μεταξύ άλλων μία ενδεικτική τιμή του γάλακτος. Πράγματι, το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 804/68 ορίζει απλώς ότι αυτή η ενδεικτική τιμή καθορίζεται για το γάλα που περιέχει 3,7% λιπαρές ουσίες, παραδοτέο στο γαλακτοπωλείο¹⁸. Αντιθέτως, ο κανονισμός σιωπά ως προς τις συνέπειες που ενδέχεται να έχουν στη διαμόρφωση των τιμών οι λοιπές ιδιότητες του γάλακτος: ας σκεφθεί κανείς μόνον τα ενδεχόμενα ποιοτικά προβλήματα όπως είναι π.χ. στην υπό κρίση υπόθεση τα κατάλοιπα αντιβιοτικών που ανιχνεύτηκαν.

35. Δεν βρίσκω πειστική την άποψη ότι από αυτή τη σιωπή του άρθρου 3 του κανονισμού 804/68 πρέπει να συναχθεί ότι η ρύθμιση των τιμών που προβλέπει είναι από κάθε άποψη εξαντλητική. Πράγματι, αν θεωρηθεί ότι η ρύθμιση αυτή έχει εξαντλητικό χαρακτήρα, τότε τούτο θα οδηγούσε στο άτοπο να πρέπει να επιδιώκεται στην Κοινότητα πάντοτε το ίδιο σε σχέση με την ενδεικτική τιμή ποσό για το γάλα ανεξαρτήτως της ποιότητάς του, επομένως και για κακό ποιοτικώς γάλα. Ως εκ τούτου, θα αποκλειόνταν ευθής εξαρχής ρυθμίσεις οι οποίες θα προέβαιναν σε μια μεγαλύτερη διαφοροποίηση της τιμής του γάλακτος, και δη βάσει άλλων κριτηρίων πέραν του κριτηρίου των λιπαρών ουσιών που μνημονεύει το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 804/68. Αντιθέτως, είναι προφανές ότι πρέπει να επιτρέπεται να λαμβάνονται υπόψη πέραν των λιπαρών ουσιών του γάλακτος και άλλα ποιοτικά στοιχεία του γάλακτος, όπως είναι μεταξύ άλλων τυχόν ποιοτικές ελλείψεις του προκειμένου να διαφοροποιείται η τιμή του γάλακτος.

17 — Προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 16 αποφάσεις *Compassion in World Farming* (σκέψη 41) και *Van den Bor* (σκέψη 35).

18 — Η ενδεικτική τιμή καθορίζεται από το Συμβούλιο με τη διαδικασία του άρθρου 37, παράγραφος 2, ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 4, του κανονισμού 804/68.

36. Ούτε οι επικαλούμενες από τον Α. Η. Kuipers διατάξεις του παράγωγου δικαίου οδηγούν σε διαφορετικό συμπέρασμα. Ο Α. Η. Kuipers επικαλείται τις οδηγίες 46/92¹⁹ και 47/92²⁰. Με τις οδηγίες αυτές, όπως επίσης και με τον κανονισμό 2377/90²¹, εισάγονται —γενικώς ειπείν— ορισμένοι υγειονομικοί κανόνες για τα γεωργικά προϊόντα και καθορίζονται οι ανώτατες επιτρεπόμενες τιμές καταλοίπων αντιβιοτικών στα προϊόντα αυτά. Εφόσον τα προϊόντα δεν υπερβαίνουν αυτές τις καθοριζόμενες τιμές μπορούν κατ' αρχήν να διατεθούν στην αγορά. Ωστόσο, ουδόλως συνάγεται από τα ανωτέρω ότι για κάθε προϊόν, το οποίο δεν υπερβαίνει τα ανώτατα όρια, πρέπει να ζητείται πάντοτε η ίδια τιμή. Αντιθέτως, ουδόλως αποκλείει η ύπαρξη ανώτατων τιμών να γίνεται εντός των καθοριζόμενων τιμών περαιτέρω διαφοροποίηση ανάλογα με την ποιότητα, η δε διαφοροποίηση αυτή να έχει επιπτώσεις και στο ύψος της τιμής.

37. Από το άρθρο 24, παράγραφος 2, του κανονισμού 804/68 συνάγεται εξάλλου *a contrario* ότι δεν πρέπει να αποκλειστούν τελείως τα εθνικά μέτρα τα οποία επηρεάζουν τις τιμές του γάλακτος. Η εν λόγω διάταξη απαγορεύει μόνον συγκεκριμένα, αναλυτικώς περιγραφόμενα εθνικά μέτρα

(άμβλυνση μεταξύ των τιμών), ωστόσο δεν απαγορεύει όλα τα μέτρα των κρατών μελών τα οποία επηρεάζουν τη διαμόρφωση της τιμής.

38. Ειρήσθω εν παρόδω ότι και το άρθρο 5, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1411/71, το οποίο εξακολουθούσε να ισχύει κατά τον κρίσιμο χρόνο των πραγματικών περιστατικών, επιρρωννύει την ανωτέρω άποψη. Η διάταξη αυτή επιβάλλει —σε σχέση με την παραγωγή του γάλακτος καταναλώσεως— ένα σύστημα διαφοροποιημένης πληρωμής ανάλογα με την ποιότητα. Επομένως, είναι προφανές ότι και ο ίδιος ο κοινοτικός νομοθέτης θεωρούσε ότι η ρύθμιση περί τιμών του κανονισμού 804/68 δεν έχει εξαντλητικό χαρακτήρα.

39. Ωστόσο, εφόσον και καθ' ο μέτρο η Κοινότητα δεν έχει θεσπίσει δικές της διατάξεις σχετικά με την πληρωμή του νωπού γάλακτος σε συνάρτηση με την ποιότητά του —ούτε όσον αφορά την παραγωγή γάλακτος καταναλώσεως ούτε όσον αφορά την παραγωγή άλλων γαλακτοκομικών προϊόντων—, η διαμόρφωση της τιμής του γάλακτος δεν ρυθμίζεται αποκλειστικά σε κοινοτικό επίπεδο και μπορεί να συμπληρωθεί από τα κράτη μέλη υπό την προϋπόθεση ότι θα τηρούνται οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

2) Δεν διακυβεύεται η κοινή οργάνωση αγοράς

40. Απομένει να εξεταστεί αν εθνικά μέτρα, όπως είναι τα ολλανδικά, μπορούν in

19 — Οδηγία 92/46/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1992, για τη θέσπιση των υγειονομικών κανόνων για την παραγωγή και την εμπορεία νωπού γάλακτος, θερμικά επεξεργασμένου γάλακτος και προϊόντων με βάση το γάλα (ΕΕ L 268, σ. 1).

20 — Οδηγία 92/47/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1992, για τους όρους χορηγήσεως προσωρινών και περιορισμένων παρεκκλίσεων από τους ειδικούς κοινοτικούς υγειονομικούς κανόνες για την παραγωγή και την εμπορεία γάλακτος και προϊόντων με βάση το γάλα (ΕΕ L 268, σ. 33).

21 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 2377/90 του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1990, για τη θέσπιση κοινοτικής διαδικασίας για τον καθορισμό ανώτατων ορίων καταλοίπων κτηνιατρικών φαρμάκων στα τρόφιμα ζωικής προελεύσεως (ΕΕ L 224, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε μεταξύ άλλων από τον παρατιθέμενο από τον Α. Η. Kuipers κανονισμό (ΕΟΚ) 675/92 της Επιτροπής, της 18ης Μαρτίου 1992 (ΕΕ L 73, σ. 8), που τροποποιήθηκε εσχάτως με τον κανονισμό (ΕΚ) 1851/2004 της Επιτροπής, της 25ης Οκτωβρίου 2004 (ΕΕ L 323, σ. 6).

concreto να διακυβεύσουν την κοινή οργάνωση αγοράς στο σύνολό της και, μεταξύ άλλων, την προβλεπόμενη από αυτή ρύθμιση των τιμών. Τούτο μπορεί να κριθεί μόνο βάσει του περιεχομένου και του σκοπού της ρυθμίσεως αυτής καθώς και βάσει υψηλότερων σκοπών και υπέρτερης ισχύος διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ.

επιδιώκει ο κάθε επιμέρους παραγωγός για το προϊόν του πρέπει να προσεγγίζει όσο το δυνατόν περισσότερο την ενδεικτική τιμή²⁴. Πράγματι, αν η ενδεικτική τιμή δεν νοηθεί ως ατομική εγγύηση εισοδήματος, αλλά απλώς ως πολιτικός στόχος, τότε πρέπει να επιδιώκεται σε όλη την έκταση της Κοινότητας κατά μέσον όρο ένα επίπεδο τιμών το οποίο θα αντιστοιχεί προς αυτήν την ενδεικτική αξία. Αντιθέτως, μία ενδεικτική τιμή η οποία νοείται ως πολιτικός στόχος αφήνει περιθώριο για διαφοροποιήσεις ανάλογα με την ποιότητα του εκάστοτε προϊόντος.

α) Η ενδεικτική τιμή ως πολιτικός στόχος

41. Στην περίπτωση της ενδεικτικής τιμής του γάλακτος πρόκειται για έναν *πολιτικό στόχο* σε κοινοτικό επίπεδο· *μια τέτοια τιμή προσανατολισμού* δεν διασφαλίζει υπέρ όλων των παραγωγών κάθε κράτους μέλους ότι θα έχουν εισόδημα αντίστοιχο προς την ενδεικτική τιμή²². Τούτο προκύπτει και από τη διατύπωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 804/68. Σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη, η ενδεικτική τιμή «είναι η τιμή του γάλακτος που *επιδιώκεται να εξασφαλιστεί για το σύνολο* του γάλακτος που πωλείται *από τους παραγωγούς* κατά τη διάρκεια της γαλακτοκομικής περιόδου [...]»²³.

43. Ο πολιτικός στόχος μιας ενιαίας καθ' όλη την έκταση της Κοινότητας ενδεικτικής τιμής του γάλακτος ουδόλως διακυβεύεται από ένα σύστημα μειώσεων και αυξήσεων της τιμής αναλόγως της ποιότητας του γάλακτος όπως είναι το ολλανδικό. Πράγματι, όπως προκύπτει από το άρθρο 11, παράγραφος 2, του κανονισμού του 1994, το εκάστοτε ύψος της προσαυξήσεως λόγω καλής ποιότητας πρέπει να καθορίζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε το συνολικό ποσό των καταβλητέων προσαυξήσεων λόγω καλής ποιότητας για το οικείο χρονικό διάστημα να αντιστοιχεί ακριβώς ή κατά προσέγγιση στο συνολικό ποσό των παρακρατηθεισών μειώσεων της τιμής. Με άλλα λόγια, το σύστημα των μειώσεων και των προσαυξήσεων της τιμής ουδόλως έχει ως συνέπεια τη μεταβολή του συνολικού ποσού το οποίο καταβάλλουν τα ολλανδικά γαλακτοκομεία εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος για την αγορά νωπού γάλακτος. Το σύστημα έχει απλώς ως συνέπεια ότι τα γαλακτοκομεία δεν καταβάλλουν στον κάθε παραγωγό την ίδια τιμή ανεξαρτήτως της ποιότητας του νωπού γάλακτός τους, αλλά ορισμένοι παραγωγοί λαμβάνουν μεγαλύ-

22 — Απόφαση Milk Marque και National Farmer's Union (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψη 88).

23 — Οι υπογραμμίσεις δικές μου.

24 — Σημείο 14 των παρατηρήσεων της Επιτροπής.

τερο τίμημα και ορισμένοι άλλοι μικρότερο τίμημα αναλόγως της ποιότητας του γάλακτος που παραδίδουν. Με αυτού του είδους τη ρύθμιση η οποία, στο σύνολό της, είναι ουδέτερη ως προς το εισπραττόμενο ποσό διασφαλίζεται ότι στις Κάτω Χώρες, κατά μέσον όρο, δεν υπάρχει παρέκκλιση από την ενδεικτική τιμή που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο και, ως εκ τούτου, δεν διακυβεύεται η λειτουργία της κοινής οργανώσεως αγοράς.

είναι ουσιαστικά η επίτευξη ενός επιπέδου τιμών κατά το στάδιο της παραγωγής και του χονδρικού εμπορίου το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τόσο τα συμφέροντα του συνόλου των παραγωγών της Κοινότητας στον οικείο τομέα όσο και τα συμφέροντα των καταναλωτών διασφαλίζοντας περαιτέρω τον εφοδιασμό της αγοράς, χωρίς να προκαλεί υπερπαραγωγή²⁶.

— Τα συμφέροντα των καταναλωτών

44. Ως προς το σημείο αυτό διαφέρει η παρούσα υπόθεση σε πολύ μεγάλο βαθμό π.χ. από την υπόθεση *Toffoli*, στην οποία μια εθνική ρύθμιση είχε ως συνέπεια την καταβολή εν γένει υψηλότερης τιμής στον γαλακτοπαραγωγό σε σχέση με την ενδεικτική τιμή που ίσχυε σε κοινοτικό επίπεδο (260 ITL ανά χιλιόγραμμα αντί για 204,26 ITL ανά χιλιόγραμμα)²⁵. ως εκ τούτου, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει εν προκειμένω, στην υπόθεση *Toffoli* υπήρχε παρέκκλιση από την ενδεικτική τιμή και, επομένως, διακυβευόταν σαφώς η κοινή οργάνωση αγοράς.

β) Συνεκτίμηση των συμφερόντων των καταναλωτών και των παραγωγών, σταθεροποίηση των αγορών, διασφάλιση του εφοδιασμού

46. Σκοπός ενός συστήματος μειώσεων και προσαυξήσεων της τιμής του νωπού γάλακτος, όπως είναι το ολλανδικό, είναι η εισαγωγή ενός συστήματος πληρωμών βάσει της ποιότητας του παρεχόμενου γάλακτος και η βελτίωση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων μέσω οικονομικών κινήτρων. Ένα τέτοιου είδους σύστημα λαμβάνει υπόψη τα *συμφέροντα των καταναλωτών* των οποίων η προστασία πρέπει να συνεκτιμάται σύμφωνα με το άρθρο 153, παράγραφος 2, ΕΚ κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των κοινοτικών πολιτικών. Μεταξύ άλλων, το σύστημα αυτό λαμβάνει υπόψη τον σκοπό της διασφάλισης λογικών τιμών κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές (άρθρο 33, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΕΚ). Πράγματι, το κριτήριο του *λογικού χαρακτήρα* των τιμών καθιστά απολύτως σαφές ότι κατά την πληρωμή των γεωργικών προϊόντων πρέπει να επιδιώκεται μία δίκαιη σχέση τιμής-παροχής και να μην επιδιώκεται για ποιοτικώς κακά προϊόντα η ίδια τιμή με ποιοτικώς άριστα ή ποιοτικώς καλύτερα γεωργικά προϊόντα.

45. Σκοπός της κοινής οργανώσεως αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα

26 — Απόφαση *Milk Marque* και *National Farmers' Union* (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψη 85) και απόφαση της 10ης Μαρτίου 1981, 36/80 και 71/80, *Irish Creamery Milk Suppliers Association* (Συλλογή 1981, σ. 735, σκέψη 20).

25 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16 απόφαση *Toffoli* (σκέψεις 2 και 6).

— Τα συμφέροντα των παραγωγών

47. Ταυτόχρονα, το σύστημα αυτό είναι απολύτως δίκαιο και για τα *συμφέροντα των παραγωγών*. Πράγματι, ο παραγωγός ενός κακού ποιοτικώς προϊόντος δεν μπορεί να αναμένει ότι θα λάβει για το προϊόν αυτό την ίδια τιμή με αυτήν που λαμβάνει ο παραγωγός ενός ποιοτικώς άριστου ή πολύ καλού προϊόντος. Αντιθέτως, όποιος παράγει επιδεικνύοντας μέριμνα για την ποιότητα των προϊόντων του ευλόγως αναμένει να έχει μεγαλύτερα έσοδα για τα προϊόντα του σε σχέση με τον παραγωγό ενός ποιοτικώς κακού προϊόντος.

48. Η επιδιωκόμενη στο άρθρο 33, παράγραφος 1, στοιχείο β', ΕΚ αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία δεν απαιτεί να επιδιώκεται πάντοτε η ίδια τιμή για γεωργικά προϊόντα *ανεξαρτήτως της ποιότητάς τους*.

49. Ενδεχομένως θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τα συμφέροντα των παραγωγών διακυβεύονται στην περίπτωση που οι μειώσεις της τιμής, κατόπιν κρατικής παρεμβάσεως, ήσαν δυσανάλογες προς τα διαπιστωθέντα ποιοτικά ελαττώματα²⁷. Στο αιτούν δικαστήριο αναπόκειται να διαπιστώσει εν ανάγκη αν η μείωση της τιμής που εφαρμόστηκε

στην υπό κρίση υπόθεση, ήτοι μία μείωση άνω των δύο τρίτων της κανονικής τιμής του γάλακτος²⁸, είναι δυσανάλογη προς τα ποιοτικά ελαττώματα παρτίδας γάλακτος στην οποία ανιχνεύτηκαν κατάλοιπα αντιβιοτικών ή αν η μείωση αυτή είναι εύλογη σε σχέση με τα ελαττώματα αυτά.

— Η ύπαρξη ενός συστήματος αμοιβών βάσει της ποιότητας του προϊόντος συμβάλλει στη σταθεροποίηση των αγορών

50. Ο σκοπός του άρθρου 33, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΕΚ της *σταθεροποίησης* των αγορών θα μπορούσε επίσης να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα στην περίπτωση που η πληρωμή των παραγωγών αποτελεί συνάρτηση τουλάχιστον και της ποιότητας των προϊόντων τους. Ενδέχεται μεν αρχικώς το σημαντικότερο στη γεωργική πολιτική της Κοινότητας να ήταν η αύξηση της παραγωγής και προπαντός η διασφάλιση του εφοδιασμού του πληθυσμού με επαρκείς ποσότητες²⁹ κυρίως ειδών πρώτης ανάγκης. Ωστόσο, σε εποχές κατά τις οποίες έχει αναμφισβήτητα μειωθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών σε ορισμένα γεωργικά προϊόντα, η ποιότητα της παραγωγής αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Πράγματι, αν η πληρωμή αποτελεί συνάρτηση της τιμής των προϊόντων, τότε μπορεί να παρασχεθεί επίσης ισχυρό κίνητρο για την παραγωγή ποιοτικών

27 — Σχετικά με την υποχρέωση των κρατών μελών να τηρούν τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου και, ειδικότερα, την αρχή της αναλογικότητας, βλ. —σε διαφορετική συνάφεια— τις αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 1995, C-36/94, Slesse (Συλλογή 1995, σ. I-3573, σκέψη 21, δεύτερη περίοδος), της 12ης Ιουλίου 2001, C-262/99, Λουλουδάκης (Συλλογή 2001, σ. I-5547, σκέψη 67), και της 3ης Ιουλίου 2003, C-220/01, Lennox (Συλλογή 2003, σ. I-7091, σκέψη 76).

28 — Υπενθυμίζω ότι η μείωση της τιμής στην περίπτωση που διαπιστώνονται κατάλοιπα αντιβιοτικών ανερχόταν σε 0,50 NLG ανά χιλιόγραμμα, η δε κανονική τιμή του γάλακτος σε 0,7143 NLG ανά χιλιόγραμμα (βλ. το σημείο 22 των ανά χειρας προτάσεων μου).

29 — Βλ. συναφώς και το άρθρο 33, παράγραφος 1, στοιχείο δ', ΕΚ.

προϊόντων και, σε τελευταία ανάλυση, να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών.

51. Εν πάση περιπτώσει, η κοινοτική νομοθεσία εμφανίζει τη γενική τάση να δίδει ιδιαίτερη σημασία στην ποιότητα των προϊόντων, στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, προκειμένου να βελτιωθεί η φήμη των προϊόντων αυτών³⁰. Η εισαγωγή ενός συστήματος πληρωμών με βάση την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων είναι σύμφωνη με τον σκοπό αυτόν.

γ) Οι σκοποί της πολιτικής για τον ανταγωνισμό

52. Δεν πρέπει να παροράνται ούτε οι σκοποί της Κοινότητας στο πλαίσιο της πολιτικής για τον ανταγωνισμό κατά την εκτίμηση ενός συστήματος όπως είναι το ολλανδικό. Πράγματι, όπως το Δικαστήριο έχει κρίνει, η εξασφάλιση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στις αγορές των γεωργικών προϊόντων συνιστά έναν από τους σκοπούς της κοινής γεωργικής πολιτικής για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα: οι κοινές οργανώσεις αγορών δεν αποτελούν τομείς στους οποίους αποκλείεται η εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού³¹.

53. Βεβαίως, το ολλανδικό σύστημα με τις κρατικές παρεμβάσεις του στη διαμόρφωση των τιμών δεν αποτελεί ασφαλώς το ιδεώδες από την άποψη της πολιτικής ανταγωνισμού. Ωστόσο, ενδέχεται τα οικονομικά κίνητρα για τη βελτίωση της ποιότητας, τα οποία προσφέρει το σύστημα αυτό, να συμβάλλουν ενδεχομένως στον ανταγωνισμό μεταξύ των παραγωγών σε σχέση με την ποιότητα των προϊόντων τους. Επομένως, οι σκοποί της Συνθήκης ΕΚ στον τομέα της πολιτικής του ανταγωνισμού συνηγορούν μάλλον υπέρ του σύννομου χαρακτήρα του ολλανδικού συστήματος³².

δ) Σύνοψη

54. Βάσει των ανωτέρω δεν δύναμαι να αντιληφθώ με ποιον τρόπο ένα σύστημα διαμορφώσεως των τιμών όπως είναι το ολλανδικό θα μπορούσε να διακυβεύσει τους σκοπούς της κοινής οργανώσεως αγοράς για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα, όπως αυτοί οι σκοποί ερμηνεύονται υπό το φως των υψηλότερων σκοπών και των υπέρτερης ισχύος διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ.

30 — Έτσι έκρινε το Δικαστήριο —στο πλαίσιο των ονομασιών προελεύσεως— με τις αποφάσεις της 16ης Μαΐου 2000, C-388/95, Βέλγιο κατά Ισπανίας (Συλλογή 2000, σ. I-3123, σκέψη 53), καθώς και της 20ής Μαΐου 2003, C-469/00, Ravil (Συλλογή 2003, σ. I-5053, σκέψη 48), και C-108/01, Consorzio del Prosciutto di Parma e Salumificio S. Rita (Συλλογή 2003, σ. I-5121, σκέψη 63).

31 — Απόφαση Milk Marque και National Farmers' Union (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψεις 57 επ., ιδίως σκέψεις 57 και 61).

32 — Όσον αφορά τα άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ, πρέπει να θεωρηθεί ότι ούτε η Productschap Zuivel ούτε το Ίδρυμα COKZ ενεργούν ως επιχειρήσεις ήτοι ως ένωση επιχειρήσεων κατά την εφαρμογή του ολλανδικού συστήματος περί τιμών. Ο καθορισμός των επιβλητέων μειώσεων της τιμής από την Productschap Zuivel όπως και ο καθορισμός των καταβλητέων προσαυξήσεων της τιμής από το Ίδρυμα COKZ δεν αποτελεί οικονομική δραστηριότητα, αλλά αντιθέτως άσκηση δημόσιας εξουσίας σε εκτέλεση νομοθετικών διατάξεων και για λογαριασμό του κράτους. Βλ. συναφώς την απόφαση της 18ης Μαρτίου 1997, C-343/95, Cali (Συλλογή 1997, σ. I-1547, σκέψεις 16 έως 18), καθώς και τις προτάσεις μου της 28ης Οκτωβρίου 2004, C-134/03, Vlacom (μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψεις 70 και 71).

3) Απαγόρευση της αμβλύνσεως μεταξύ των τιμών

55. Τέλος, όσον αφορά το άρθρο 24, παράγραφος 2, του κανονισμού 804/68, πρέπει να λεχθεί ότι η διάταξη αυτή απαγορεύει απλώς εθνικά μέτρα τα οποία καθιστούν δυνατή την *αμβλυνση μεταξύ των τιμών*. Ακριβώς ειπείν, η απαγόρευση αυτή αφορά μέτρα τα οποία καθιστούν δυνατή την αμβλυνση «των διαφορών των τιμών των προϊόντων που προβλέπονται στο άρθρο 1». Πρόκειται για προϊόντα στα οποία μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται το γάλα, η κρέμα γάλακτος, το βούτυρο, οι τυροί, το πεπηγμένο γάλα για τυρί, το γαλακτοσάκχαρο και το σιρόπι γαλακτοσακχάρου.

56. Από τη διατύπωση της ανωτέρω διατάξεως —οι έννοιες «τιμές» και «προϊόντα» χρησιμοποιούνται στον πληθυντικό αριθμό — συνάγεται ότι σκοπός της διατάξεως αυτής είναι απλώς η απαγόρευση της αμβλύνσεως των τιμών *διαφορετικών γαλακτοκομικών προϊόντων*, ήτοι π.χ. η αμβλυνση της τιμής του γάλακτος και της κρέμας γάλακτος ή της τιμής της κρέμας γάλακτος και της τιμής του βουτύρου. Συναφώς νοείται π.χ. ένα είδος σταυροειδούς επιδοτήσεως το οποίο επιβάλλεται ή γίνεται ανεκτό από το κράτος, μέσω της οποίας η τιμή για ένα από τα προπαρατεθέντα προϊόντα διατηρείται, τεχνητώς, χαμηλή μέσω της αυξήσεως της τιμής ενός άλλου από τα προϊόντα αυτά. Ο σκοπός της κοινής οργανώσεως αγοράς είναι ακριβώς αυτός: δεν πρέπει να επιτραπεί στα κράτη μέλη να παραβαίνουν τους κανόνες που ισχύουν σε κοινοτικό επίπεδο για τη διαμόρφωση των τιμών των διαφόρων γαλακτοκομικών

προϊόντων, ιδίως τις καθοριζόμενες τιμές παρεμβάσεως και τις ενδεικτικές τιμές³³. Ωστόσο, στο πλαίσιο των κανόνων του κοινοτικού δικαίου, ουδέν μπορεί να αντιταχθεί, όπως προελέχθη, κατά της διαμορφώσεως του ύψους των τιμών για καθένα από τα προϊόντα αυτά βάσει του κριτηρίου της ποιότητας.

4) Το μέχρι τούδε συναγόμενο συμπέρασμα

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο κανονισμός 804/68 δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση, όπως είναι η ολλανδική, η οποία προβλέπει ορισμένες μειώσεις και προσαυξήσεις της τιμής αναλόγως της ποιότητας του νωπού γάλακτος που παραδίδεται στα γαλακτοκομεία.

Β — Επί του δεύτερου και του τρίτου ερωτήματος: το δίκαιο των κρατικών ενισχύσεων

57. Με το δεύτερο και το τρίτο ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο προβληματίζεται κατ' ουσίαν σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του ευρωπαϊκού δικαίου περί κρατι-

33 — Βλ. συναφώς και την προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16 νομολογία.

κών ενισχύσεων σε ένα σύστημα τιμών όπως είναι το ολλανδικό. Η ενδεχόμενη παράβαση αφορά συναφώς δύο διατάξεις του δικαίου των κρατικών ενισχύσεων: την ειδική απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων του άρθρου 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68 και τη γενική απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

58. Σύμφωνα με το άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/64 απαγορεύονται ρητώς οι ενισχύσεις, το ύψος των οποίων καθορίζεται σε συνάρτηση με την τιμή ή την ποσότητα του γάλακτος ή των γαλακτοκομικών προϊόντων. Αυτή η ειδική απαγόρευση των ενισχύσεων έχει μεν, λόγω του ότι αφορά την τιμή και την ποσότητα, στενότερο πεδίο εφαρμογής από τη γενική απαγόρευση των ενισχύσεων του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ. Ωστόσο, εντός αυτού του πεδίου εφαρμογής του, το άρθρο 24 του κανονισμού 804/68 είναι αυστηρότερο από το άρθρο 87 ΕΚ, δεδομένου ότι δεν επιτρέπει καμία από τις ειδικές παρεκκλίσεις που προβλέπει το άρθρο 87, παράγραφος 3, ΕΚ, αλλά περιορίζεται απλώς στις νόμιμες εξαιρέσεις που προβλέπει το άρθρο 87, παράγραφος 2, ΕΚ³⁴.

59. Πέραν αυτής της ειδικής απαγορεύσεως των κρατικών ενισχύσεων, εφαρμόζονται

επίσης βάσει του άρθρου 36 ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 23 του κανονισμού 804/68 και οι διατάξεις των άρθρων 87 ΕΚ και 88 ΕΚ και, ως εκ τούτου, η γενική απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων της Συνθήκης ΕΚ στην παραγωγή και στο εμπόριο γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Τούτο επιβεβαιώνεται εξάλλου και από το δεύτερο εδάφιο της δωδέκατης αιτιολογικής σκέψης του κανονισμού 804/68, σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ για τις κρατικές ενισχύσεις πρέπει να εφαρμόζονται (κατ' αρχήν³⁵) στον τομέα του γάλακτος³⁶.

60. Η διατύπωση «Με την επιφύλαξη αντίθετων διατάξεων» του άρθρου 23 του κανονισμού 804/68 ουδόλως σημαίνει ότι το άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού περιέχει εξαντλητική ρύθμιση σχετικά με τον νόμιμο ή μη χαρακτήρα των κρατικών ενισχύσεων στον τομέα του γάλακτος. Ειδάλλως, το άρθρο 23 θα καθίστατο κενό γράμμα και άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας. Αντιθέτως, το άρθρο 24, παράγραφος 1, αποτελεί απλώς μια ειδική απαγόρευση συγκεκριμένων ενισχύσεων για το γάλα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα, χωρίς ωστόσο να ρυθμίζει εξαντλητικά τα ζητήματα αυτά.

35 — Η έκφραση «κατ' αρχήν» στη γερμανική γλωσσική απόδοση της αιτιολογικής σκέψης δεν απαντά σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις, όπως είναι μεταξύ άλλων η γαλλική, η ιταλική, η ισπανική, η πορτογαλική, η ολλανδική και η αγγλική.

36 — Ως προς το σημείο αυτό, προκαλεί σύγχυση η απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2004, C-173/02, Ισπανία κατά Επιτροπής (μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή), στην οποία φαίνεται να ανατρέπεται η σχέση κανόνα-εξαιρέσεως του άρθρου 23 του κανονισμού 804/68 (κατ' αρχήν εφαρμογή του δικαίου των κρατικών ενισχύσεων πλην των περιπτώσεων που ρητώς προβλέπει ο κανονισμός): «Όσον αφορά τις ενισχύσεις στον τομέα αυτόν, από το άρθρο 23 του κανονισμού 804/68, σε συνδυασμό με το άρθρο 36 ΕΚ, συνάγεται ότι οι διατάξεις των άρθρων 87 ΕΚ, 88 ΕΚ και 89 ΕΚ εφαρμόζονται στην παραγωγή και στο εμπόριο των προϊόντων μόνον κατά το μέτρο που η εφαρμογή τους προβλέπεται από την καθιερώσασα την κοινή οργάνωση της αγοράς κανονιστική ρύθμιση» (απόφαση Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 17).

34 — Βλ. την εισαγωγική διατύπωση «Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 92, παράγραφος 2, της Συνθήκης [...]» του άρθρου 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68, το οποίο τώρα πλέον πρέπει να θεωρηθεί ότι παραπέμπει στο άρθρο 87, παράγραφος 2, ΕΚ.

1) Οι προσαυξήσεις της τιμής βάσει της απαγορεύσεως των ενισχύσεων (άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68 και άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ)

61. Με το δεύτερο ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν μια εθνική ρύθμιση, όπως η ολλανδική, η οποία προβλέπει μειώσεις στην τιμή του γάλακτος κατώτερης ποιότητας και χρηματοδοτεί εντεύθεν τις προσαυξήσεις των τιμών για την επί μακρόν παράδοση άριστης ποιότητας γάλακτος, εμπίπτει στην απαγόρευση των ενισχύσεων του άρθρου 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68.

62. Ενώ η Επιτροπή και ο Α. Η. Kuipers υποστηρίζουν την άποψη ότι οι προσαυξήσεις λόγω ποιότητας του ολλανδικού συστήματος αποτελούν ενισχύσεις, η Ολλανδική Κυβέρνηση διατυπώνει την αντίθετη άποψη.

63. Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή της απαγορεύσεως των ενισχύσεων είναι να πρόκειται πράγματι στη συγκεκριμένη περίπτωση για ενισχύσεις. Όσον αφορά την έννοια των ενισχύσεων, το άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68 δεν περιέχει κάποιον αυτοτελή ορισμό. Ως εκ τούτου, η έννοια των ενισχύσεων στην εν λόγω διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί ακριβώς με το ίδιο τρόπο όπως και στο άρθρο 87 ΕΚ (και 88 ΕΚ): τούτο είναι σύμφωνο και με τον σκοπό του άρθρου 23 του κανονισμού 804/68 και με τη δωδέκατη αιτιολογική

σκέψη του σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ για τις ενισχύσεις πρέπει να εφαρμόζονται στην κοινή οργάνωση αγοράς.

64. Σύμφωνα με τη νομολογία, η απαγόρευση των ενισχύσεων τίθεται σε εφαρμογή εφόσον συντρέχουν σωρευτικώς τέσσερις προϋποθέσεις: Πρώτον, πρέπει να πρόκειται για παρέμβαση εκ μέρους του κράτους ή μέσω δημόσιων πόρων. Δεύτερον, η παρέμβαση αυτή πρέπει να μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Τρίτον, πρέπει να χορηγεί ένα πλεονέκτημα υπέρ του δικαιούχου. Τέταρτον, πρέπει να νοθεύει ή να απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό³⁷.

65. Στην υπό κρίση υπόθεση είναι αμφίβολο αν πληρούνται προπάντων η πρώτη προϋπόθεση (παρέμβαση μέσω δημόσιων πόρων) και η τρίτη προϋπόθεση (πλεονέκτημα υπέρ του δικαιούχου). Στις προϋποθέσεις αυτές αναφέρονται οι ακόλουθες αναπτύξεις.

α) Παρέμβαση μέσω δημόσιων πόρων

66. Κατ' αρχάς χρήζει περαιτέρω διερευνήσεως αν οι καταβαλλόμενες από τα γαλακτοκομεία προσαυξήσεις λόγω καλής ποιότητας του γάλακτος γίνονται πράγματι μέσω δημόσιων πόρων και αν, ως εκ τούτου, οι

³⁷ — Αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 2004, C-345/02, Pearle κ.λπ. (Συλλογή 2004, σ. I-7139, σκέψη 33), και της 24ης Ιουλίου 2003, C-280/00, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (Συλλογή 2003, σ. I-7747, σκέψη 75).

προσανυξήσεις αυτές προέρχονται από το κράτος³⁸.

κράτος ή για τον οργανισμό που έχει επιφορτιστεί από το κράτος⁴¹.

67. Αφετηρία των αναπτύξεων θα έπρεπε να είναι το γεγονός ότι οι επίμαχες προσανυξήσεις προς τους γαλακτοπαραγωγούς χορηγούνται από ιδιωτικά γαλακτοκομεία και προέρχονται από ιδιωτικά κεφάλαια, ήτοι από το ποσό των μειώσεων της τιμής που έχουν παρακρατηθεί από τους προμηθευτές νωπού γάλακτος κατώτερης ποιότητας.

68. Το γεγονός καθαυτό ότι τα ολλανδικά γαλακτοκομεία υποχρεούνται βάσει νομοθετικής διατάξεως να χορηγούν αυτές τις προσανυξήσεις δεν αρκεί προκειμένου να προσδώσει στις προσανυξήσεις αυτές τον χαρακτήρα ενισχύσεων³⁹.

69. Αντιθέτως, σύμφωνα με τη νομολογία δύο σημεία είναι κρίσιμα: αφενός, οι πόροι, οι οποίοι χρησιμοποιούνται για την πληρωμή των προσανυξήσεων λόγω ποιότητας, έστω και αν δεν ανήκουν στα πάγια στοιχεία της κρατικής περιουσίας, να υπόκεινται τουλάχιστον συνεχώς στον *κρατικό έλεγχο* και, ως εκ τούτου, να είναι στη διάθεση των αρμόδιων εθνικών αρχών⁴⁰. Και αφετέρου πρέπει η καταβολή προσανυξήσεων λόγω ποιότητας να αποτελεί *πρόσθετη επιβάρυνση* για το

70. Υπέρ της υπάρξεως *κρατικού ελέγχου* επί των εν λόγω πόρων συνηγορεί το γεγονός ότι τα γαλακτοκομεία στο πλαίσιο του ολλανδικού συστήματος μπορούν να θεωρηθούν ως οργανισμοί τους οποίους το κράτος έχει επιφορτίσει με τη διενέργεια των πληρωμών, ενώ το ίδρυμα COKZ, στο οποίο επίσης το κράτος έχει αναθέσει ορισμένα καθήκοντα⁴², είναι υπεύθυνο για τη συνολική διαχείριση των πληρωμών αυτών. Για τον σκοπό αυτόν το ίδρυμα COKZ όχι μόνον υπολογίζει ανάλογα με τη χρονική περίοδο το ύψος των καταβλητέων προσανυξήσεων λόγω ποιότητας βάσει των στοιχείων που του διαβιβάζουν τα γαλακτοκομεία, αλλά ενεργεί μεταξύ άλλων και το ίδιο ως ταμείο αναδιανομής. Έτσι, εισπράττει τα πλεονάζοντα έσοδα των επί μέρους γαλακτοκομιών από τα ποσά των μειώσεων της τιμής και τα διοχετεύει ειδικώς στα γαλακτοκομεία εκείνα στα οποία, κατά το ίδιο χρονικό σημείο αναφοράς, τα έσοδα από τις μειώσεις των τιμών ήσαν μικρότερα από τους πόρους που ήσαν αναγκαίοι για την καταβολή των προσανυξήσεων. Η Επιτροπή χρησιμοποίησε συναφώς κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση την έννοια του «εν δυνάμει ταμείου». Αντίθετα προς τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως PreussenElektra⁴³, ένα τμήμα των κονδυλίων που

38 — Στο ίδιο πνεύμα η απόφαση Pearle (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψη 34, περαιτέρω σκέψεις 37 και 38) καθώς και οι αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψη 11), της 16ης Μαΐου 2002, C-482/99, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. I-4397, σκέψη 24), και της 20ής Νοεμβρίου 2003, C-126/01, GEMO (Συλλογή 2003, σ. I-13769, σκέψη 24).

39 — Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, PreussenElektra (Συλλογή 2001, σ. I-2099, σκέψεις 59 έως 61).

40 — Απόφαση της 16ης Μαΐου 2000, C-83/98 P, Γαλλία κατά Ladbroke Racing και Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-3271, σκέψη 50), και απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 38, σκέψη 37). Παραμφερές απόψεις εκφράζει και ο γενικός εισαγγελέας Jacobs στο σημείο 165 των προτάσεων του της 26ης Οκτωβρίου 2000, C-379/98, PreussenElektra (Συλλογή 2001, σ. I-2103).

41 — Αποφάσεις της 17ης Μαρτίου 1993, C-72/91 και C-73/91, Sloimn Neptum (Συλλογή 1993, σ. I-887, σκέψη 21), της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-200/97, Ecotrade (Συλλογή 1998, σ. I-7907, σκέψη 35), της 22ας Νοεμβρίου 2001, C-53/00, Ferring (Συλλογή 2001, σ. I-9067, σκέψη 16), και απόφαση Pearle (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψη 36, τελευταία ημiperiodos).

42 — Η αποστολή των οποία έχει αναθέσει το κράτος στην Productschap Zuivel προκύπτει από το άρθρο 2 της ολλανδικής ρυθμίσεως για το γάλα ενώ η αποστολή που έχει αναθέσει το κράτος στο ίδρυμα COKZ προκύπτει μεταξύ άλλων από τα άρθρα 3 και 7 της ολλανδικής βασικής υπουργικής αποφάσεως για το γάλα (βλ. σημεία 16 και 17 των αν' άνω χείρας προτάσεων μου).

43 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39.

χρησιμοποιούνται για την καταβολή προσαυξήσεων λόγω ποιότητας περνά σε κάθε περίπτωση προηγουμένως «από τα χέρια» του κράτους και πιο συγκεκριμένα μέσω του ιδρύματος COKZ το οποίο έχει επιφορτιστεί από το κράτος με την αποστολή αυτή.

71. Επίσης, η καταβολή προσαυξήσεων στην τιμή λόγω ποιότητας αποτελεί μέρος μιας χαραχθείσας από το ολλανδικό κράτος⁴⁴ πολιτικής για την ποιοτική αναβάθμιση των γεωργικών προϊόντων και εξυπηρετεί την εφαρμογή της. Ως προς το σημείο αυτό, η παρούσα υπόθεση διαφέρει από την υπόθεση Pearle⁴⁵, όπου το επίμαχο μέτρο μιας επαγγελματικής ενώσεως είχε ληφθεί με πρωτοβουλία ιδιωτών.

72. Αντιθέτως, δεν υπάρχουν στην παρούσα υπόθεση, ακριβώς όπως και στην υπόθεση Pearle⁴⁶, κανενός είδους στοιχεία ως προς το ότι η καταβολή προσαυξήσεων λόγω ποιότητας θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια την πρόσθετη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού. Ακόμη και αν πρόκειται για οργανισμό τον οποίον το κράτος έχει επιφορτίσει να ενεργεί ως ταμείο αναδιανομής ή ως διαχειριστής ενός «εν δυνάμει ταμείου», βέβαιο είναι ότι οι κρατικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με την καταβολή των προσαυξήσεων λόγω ποιότητας δεν καταβάλλουν πρόσθετα κονδύλια στο σύστημα και ότι το Δημόσιο δεν στερείται συναφώς κανενός είδους έσοδα τα οποία θα εδικαιούτο σε άλλη περίπτωση.

73. Ως εκ τούτου, αντικείμενο της παρούσας υποθέσεως δεν είναι ουσιαστικά η ενίσχυση με κρατικά κονδύλια συγκεκριμένων επιχειρηματιών, αλλά αντιθέτως η με κρατική βούληση παρέμβαση στη διαμόρφωση των τιμών μεταξύ των γαλακτοκομείων, αφενός, και των παραγωγών νωπού γάλακτος (γεωργών), αφετέρου. Ωστόσο, στην περίπτωση που μέσω μιας απλής παρεμβάσεως στη διαμόρφωση των τιμών ευνοούνται ορισμένοι επιχειρηματίες εις βάρος άλλων, τα εντεύθεν πλεονεκτήματα δεν προέρχονται ούτε έμμεσα ούτε άμεσα από κρατικούς πόρους⁴⁷.

74. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προσαυξήσεις των τιμών δεν μπορούν να θεωρηθούν ως παροχή προερχόμενη από κρατικούς πόρους.

β) Πλεονέκτημα υπέρ των δικαιούχων

75. Ωστόσο, έστω και αν θεωρηθεί —αντίθετα προς την υποστηριζόμενη εν προκειμένω άποψη— ότι τα διανεμόμενα κονδύλια έχουν κρατική προέλευση, θα έπρεπε σε κάθε περίπτωση και πάλι να εξεταστεί αν οι προσαυξήσεις των τιμών, όπως είναι αυτές που αποτελούν αντικείμενο της κύριας δίκης, αποτελούν πράγματι πλεονέκτημα για τους δικαιούχους, το οποίο θα δικαιολογούσε να θεωρηθούν οι προσαυξήσεις αυτές ενισχύσεις κατά την έννοια των άρθρων 87

44 — Βλ. μεταξύ άλλων το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο f, του νόμου για την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων σε συνδυασμό με το άρθρο 3, στοιχεία α και c, της ολλανδικής βασικής υπουργικής αποφάσεως για το γάλα καθώς και το άρθρο 11 του κανονισμού του 1994.

45 — Απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, βλ., μεταξύ άλλων, τις σκέψεις 15, 37 και 38 (με περαιτέρω παραπομπές).

46 — Απόφαση Pearle (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψη 36).

47 — Βλ. την απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 1978, 82/77, van Tiggele (Συλλογή τόμος 1978, σ. 15, σκέψεις 23/25), στην οποία το Δικαστήριο αρνήθηκε την ύπαρξη ενισχύσεως στην περίπτωση που καθορίζονται ελάχιστες τιμές στο λιανικό εμπόριο με σκοπό να ευνοηθεί ο αγοραστής ενός προϊόντος εις βάρος των καταναλωτών.

ΕΚ και 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68.

76. Πράγματι, ως ενισχύσεις θεωρούνται τα πάσης φύσεως μέτρα τα οποία ευνοούν, άμεσα ή έμμεσα, ορισμένες επιχειρήσεις ή τα οποία πρέπει να θεωρηθούν ότι αποτελούν οικονομικό πλεονέκτημα το οποίο δεν θα ελάμβανε η δικαιούχος επιχείρηση υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς⁴⁸.

77. Επομένως, το κρίσιμο ερώτημα είναι αν οι προσαυξήσεις της τιμής που αποτελούν αντικείμενο στην κύρια δίκη αποτελούν σε τελευταία ανάλυση απλώς συνήθη στα πλαίσια της αγοράς αντιπαροχή προς τους γαλακτοπαραγωγούς ή αν τούτο αποτελεί πλεονέκτημα το οποίο οι ενδιαφερόμενοι γαλακτοπαραγωγοί δεν θα μπορούσαν να αποκομίσουν υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς και το οποίο, ως εκ τούτου, βελτιώνει τη θέση τους έναντι των ανταγωνιστών τους⁴⁹.

78. Στη συνάφεια αυτή, το Δικαστήριο έκρινε όλως εσχάτως ότι ένα μέτρο δεν εμπίπτει στο άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ οσάκις μπορεί να θεωρηθεί ως αντιπαροχή έναντι παρεχομένων εκ μέρους των δικαιού-

χων επιχειρήσεων υπηρεσιών προς εκπλήρωση υποχρεώσεων δημόσιας υπηρεσίας⁵⁰.

79. Σε τελευταία ανάλυση, η ανωτέρω σκέψη αποτελεί απλώς έκφραση της γενικής αρχής σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις περί ενισχύσεων δεν εφαρμόζονται σε έννομες σχέσεις στο πλαίσιο των οποίων για μία παροχή αντιστοιχεί μία συνήθης για τα δεδομένα της αγοράς αντιπαροχή. Πράγματι, αυτός που πραγματοποιεί την παροχή και λαμβάνει προς τούτο συνήθη για τα δεδομένα της αγοράς μια αντιπαροχή δεν είναι αποδέκτης ενισχύσεων, αλλά ενεργεί σύμφωνα με τους συνήθεις όρους ανταγωνισμού που ισχύουν στην αγορά⁵¹.

80. Οι υπάρχουσες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι οι προσαυξήσεις των τιμών, όπως είναι αυτές που εφαρμόζονται στις Κάτω Χώρες, πρέπει να θεωρηθούν ότι αποτελούν στην πράξη *αντιπαροχή* για τις παροχές των γαλακτοπαραγωγών και όχι ειδικό πλεονέκτημα γι' αυτούς. Πράγματι, οι προσαυξήσεις λόγω ποιότητας ουδόλως αποτελούν *καταβολή για δεύτερη φορά* επιμέρους, κατ' ιδίαν θεωρούμενων παραδόσεων νωπού γάλακτος, ήτοι πλέον της συνήθους, ούτως ή άλλως καταβλητέας τιμής για ποιοτικώς άριστα προϊόντα. Αντιθέτως, οι επίμαχες εν προκειμένω προσαυξήσεις της τιμής συνδέονται με το στοιχείο της ποιότητας καθώς και με το στοιχείο του χρόνου. Λειτουργούν ως συμπληρωματική αναγνώριση για τη *διαρκή* παράδοση ποιοτικώς αρίστου νωπού γάλακτος *επί μακρόν*, επομένως με τις προσαυ-

48 — Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2003, C-34/01 έως C-38/01, Enirisorse (Συλλογή 2003, σ. I-14223, σκέψη 30) και απόφαση Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψη 84 με περαιτέρω παραπομπές).

49 — Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1996, C-39/94, SFEI (Συλλογή 1996, σ. I-3547, σκέψη 60), απόφαση Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψη 87).

50 — Απόφαση Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψεις 87, 89 και 94) και απόφαση Enirisorse (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 48, σκέψη 31).

51 — Αντιθέτως, ενδέχεται να πρόκειται για ενίσχυση στην περίπτωση που για μία παροχή δεν δίδεται καμία αντιπαροχή ή στην περίπτωση που μία παροχή πραγματοποιείται υπό ευνοϊκούς όρους. Βλ. συναφώς την απόφαση GEMO (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 38, σκέψη 29), περαιτέρω την απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1988, 67/85, 68/85 και 70/85, Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 219, σκέψη 28) και την απόφαση SFEI (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 49, σκέψη 62).

ήσεις αυτές αμείβεται πέραν της επιμέρους παραδόσεως το στοιχείο της *διαρκούς ποιότητας*. Πράγματι, προκειμένου να λάβει την προσαύξηση λόγω ποιότητας, ο οικείος παραγωγός πρέπει να έχει παραδώσει για χρονικό διάστημα άνω των δώδεκα εβδομάδων ποσότητες γάλακτος για τις οποίες να του έχει αφαιρεθεί το πολύ μία φορά ένας βαθμός και στις οποίες να μην έχουν ανιχνευθεί ξένες προς το γάλα ουσίες που εμποδίζουν τον πολλαπλασιασμό των βακτηρίων⁵².

81. Δυσχερέστερη είναι η απάντηση στο ερώτημα αν μια τέτοιου είδους αντιπαροχή υπό τη μορφή προσαυξήσεως της τιμής είναι, ως προς το ύψος της, *συνήθης στην αγορά*, στην περίπτωση που πρόκειται για μία αυστηρά οργανωμένη αγορά⁵³. Ωστόσο, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι προσαυξήσεις αυτές δεν είναι ενδεχομένως συνήθεις στην αγορά καθ' ο μέτρο βαίνουν πέραν του ποσού το οποίο θα μπορούσε να εισπραχθεί στο πλαίσιο του ελεύθερου ανταγωνισμού. Αντιθέτως, στην υπό κρίση υπόθεση είναι σαφές ότι το ύψος των καταβαλλόμενων προσαυξήσεων λόγω ποιότητας στους επιμέρους παραγωγούς είναι πολύ μικρό⁵⁴. Ως εκ τούτου, είναι εξαιρετικά απίθανο το ενδεχόμενο να μην ελάμβαναν οι δικαιούχοι γαλακτοπαραγωγοί προσαυξήσεις λόγω ποιότητας του αυτού ύψους και υπό τις συνθήκες συνθήκες της αγοράς, ήτοι χωρίς κρατική παρέμβαση για τη διαμόρφωση των τιμών.

82. Το γεγονός ότι το ύψος των προσαυξήσεων λόγω ποιότητας ενδέχεται να ποικίλλει

δεν αποτελεί επιχείρημα κατά του χαρακτηρισμού τους ως συνήθους στα πλαίσια της αγοράς αντιπαροχής. Αντιθέτως, η λογική των πραγμάτων είναι, κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου κατά την οποία συγκριτικά πολλοί παραγωγοί παρέδωσαν ποιοτικώς κακό νωπό γάλα, να καταβάλλονται αντίστοιχα υψηλές προσαυξήσεις λόγω ποιότητας στους παραγωγούς οι οποίοι επί μακρόν παραδίδουν άριστης ποιότητας νωπό γάλα, διότι η μέριμνα που επέδειξαν για την παραγωγή ποιοτικού νωπού γάλακτος κατ' αυτό το χρονικό διάστημα είναι ιδιαίτερος σημαντική. Αντιστρόφως, στην περίπτωση που κατά τη διάρκεια ενός χρονικού διαστήματος ολίγοι συγκριτικώς παραγωγοί παρέδωσαν ποιοτικώς κακό νωπό γάλα και πολλοί παραγωγοί παρέδωσαν άριστης ποιότητας νωπό γάλα, τότε οι προσαυξήσεις λόγω ποιότητας είναι αντιστοίχως μικρότερες, διότι η μέριμνα για την παραγωγή ποιοτικού νωπού γάλακτος που επέδειξαν επί μακρόν οι παραγωγοί άριστης ποιότητας νωπού γάλακτος κατά το χρονικό αυτό διάστημα είναι συγκριτικά μικρότερης σημασίας.

83. Για λόγους πληρότητας πρέπει επίσης να λεχθεί ότι ο ποιοτικός έλεγχος του παραδιδόμενου γάλακτος πραγματοποιείται βάσει εκ των προτέρων καθοριζομένων κριτηρίων και υπό την εποπτεία μιας ειδικώς προς τούτο συσταθείσας αρχής για τον έλεγχο του γάλακτος (άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού του 1994 σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της ολλανδικής βασικής υπουργικής αποφάσεως για το γάλα)⁵⁵. Επίσης, βάσει των υπαρχόντων

52 — Βλ. άρθρο 11, παράγραφος 1, του κανονισμού του 1994.

53 — Πράγματι, ο ίδιος ο κοινοτικός νομοθέτης επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τον ανταγωνισμό στην αγορά εισάγοντας μια ρύθμιση περί τιμών η οποία περιλαμβάνει μια ενδεικτική τιμή για το γάλα καθώς και τιμές παρεμβάσεως για ορισμένα επεξεργασμένα προϊόντα και ενισχύοντας το σύστημα αυτό μ' έναν προστατευτικό μηχανισμό στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας που παρέχει τη δυνατότητα καταβολής επιστροφών λόγω εξαγωγής καθώς και επιβολής γεωργικών εισφορών στο εμπόριο με τρίτα κράτη.

54 — Βλ. το σημείο 23 των ανά χείρας προτάσεών μου.

55 — Παρεμφερές είναι το κριτήριο που διατύπωσε το Δικαστήριο στην απόφαση Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψη 90) σύμφωνα με το οποίο οι παράμετροι βάσει των οποίων υπολογίζεται η αντιστάθμιση πρέπει να έχουν προσδιορισθεί προηγουμένως κατά τρόπο αντικειμενικό και διαφανή. Τα περαιτέρω κριτήρια που διατύπωσε το Δικαστήριο στην ανωτέρω απόφαση (σκέψεις 89 έως 93) αφορούν ειδικώς την περίπτωση αντιπαροχής για την εκπλήρωση υποχρεώσεως παροχής δημόσιας υπηρεσίας και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη στην παρούσα υπόθεση.

στοιχείων όλοι οι παραγωγοί, οι οποίοι πληρούν τα ισχύοντα κριτήρια ποιότητας, τυγχάνουν αυτομάτως των προσαυξήσεων της τιμής. Επομένως, δεν υπάρχει κίνδυνος άνισης μεταχειρίσεως μεταξύ των παραγωγών.

84. Υπό τις περιστάσεις αυτές, οι καταβαλλόμενες από τα ολλανδικά γαλακτοκομεία προσαυξήσεις για τη διαρκή παράδοση άριστης ποιότητας γάλακτος δεν αποτελούν ενισχύσεις κατά την έννοια των άρθρων 87 ΕΚ και 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68, αλλ' απλώς αμοιβή για την ιδιαίτερη μέριμνα που επέδειξαν οι παραγωγοί σε σχέση με την ποιότητα του γάλακτος.

2) Οι μειώσεις των τιμών υπό το πρίσμα της υποχρέωσης που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο σχετικά με την απαγόρευση χορηγήσεως νέων ενισχύσεων και την προηγούμενη γνωστοποίησή τους (άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ)

85. Με το τρίτο ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν μια εθνική ρύθμιση, όπως είναι η ολλανδική, η οποία προβλέπει μείωση της τιμής του νωπού γάλακτος κατώτερης ποιότητας και η οποία με τον τρόπο αυτόν χρηματοδοτεί προσαυξήσεις της τιμής στην περίπτωση διαρκούς παραδόσεως άριστης ποιότητας νωπού γάλακτος, εμπίπτει στην προβλεπόμενη από το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ υποχρέωση περί απαγορεύσεως νέων ενισχύσεων και προηγούμενης γνωστοποίησής τους.

86. Η ανωτέρω υποχρέωση του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ αφορά κατ' αρχήν μόνον την πλευρά των εξόδων, ήτοι τη χορήγηση ενισχύσεως στον ή στους δικαιούχους. Η πλευρά των εσόδων, ήτοι η είσπραξη εισφορών για τη χρηματοδότηση των ενισχύσεων δεν εμπίπτει κατ' αρχήν στην υποχρέωση περί απαγορεύσεως νέων ενισχύσεων και προηγούμενης γνωστοποίησής τους.

87. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να διευρυνθεί αυτή η υποχρέωση απαγορεύσεως νέων ενισχύσεων και προηγούμενης γνωστοποίησής τους και επί της χρηματοδότησεως μιας ενισχύσεως και δη στην περίπτωση που υφίσταται άμεση και αδιάσπαστη συνάφεια μεταξύ των εσόδων και των δαπανών⁵⁶.

88. Στην παρούσα υπόθεση πολλά συνηγορούν υπέρ της υπάρξεως μιας τέτοιου είδους άμεσης και αδιάσπαστης συνάφειας μεταξύ της παρακρατήσεως του ποσού κατά το οποίο μειώνεται η τιμή του νωπού γάλακτος κατώτερης ποιότητας, αφενός, και των μέσω των παρακρατήσεων αυτών χρηματοδοτούμενων προσαυξήσεων της τιμής για τη διαρκή παράδοση άριστης ποιότητας νωπού γάλακτος, αφετέρου. Ειδικότερα, δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 2, του κανονισμού του 1994, το ύψος της προσαυξήσεως της τιμής ανά 100 χιλιογράμμια γάλακτος πρέπει να καθορίζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε το συνολικό ποσό των καταβαλλομένων προσαυξήσεων για το οικείο χρονικό διάστημα να αντι-

56 — Βλ. μεταξύ άλλων την απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2003, C-261/01 και C-262/01, Van Calster και Cleeren (Συλλογή 2003, σ. I-12249, σκέψη 49), καθώς και τις αποφάσεις Enirisorse (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 48, σκέψη 43 έως 45) και Pearle (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 37, σκέψεις 29 και 30). Εκτενώς αναλύει την προβληματική ο γενικός εισαγγελέας Geelhoed στα σημεία 32 επ. των προτάσεων του της 4ης Μαρτίου 2001 επί των υποθέσεων C-174/02 Streekgewest Westelijk Noord-Brabant κ.λπ., και C-175/02 Pape (μη δημοσιευθείσες ακόμη στη Συλλογή).

στοιχεί ακριβώς ή κατά προσέγγιση προς το συνολικό ποσό των μειώσεων της τιμής που έχουν παρακρατηθεί. Οι παρακρατηθείσες μειώσεις της τιμής εξυπηρετούν συγκεκριμένο σκοπό και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τη χρηματοδότηση των προσαυξήσεων της τιμής.

89. Όπως προελέχθη⁵⁷, η λόγω καλής ποιότητας προσαύξηση της τιμής, η οποία στην υπό κρίση υπόθεση χορηγείται στις Κάτω Χώρες, δεν αποτελεί ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 ΕΚ. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι παρακρατηθείσες μειώσεις της τιμής που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση των προσαυξήσεων δεν εμπίπτουν στην υποχρέωση απαγορεύσεως νέων ενισχύσεων και προηγούμενης γνωστοποίησης που προβλέπει το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

3) Το μέχρι τούδε συναγόμενο συμπέρασμα

90. Για τους προεκτεθέντες λόγους, δεν αντιβαίνει στο άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ ούτε στο άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ ούτε στο άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68 εθνική ρύθμιση, όπως είναι η ολλανδική, η οποία προβλέπει μειώσεις της τιμής του νωπού γάλακτος κατώτερης ποιότητας και η οποία χρηματοδοτεί εντεύθεν τις προσαυξήσεις της τιμής για την επί μακρόν παράδοση άριστης ποιότητας νωπού γάλακτος.

Γ — Τελική παρατήρηση

91. Με τις παρατηρήσεις του, ο Α. Η. Kuipers τονίζει ότι το ολλανδικό σύστημα των μειώσεων της τιμής ενδέχεται να αντιβαίνει στις εγγυήσεις του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών⁵⁸. Συναφώς, επικαλείται μεταξύ άλλων το τεκμήριο αθωότητας.

92. Η άποψη αυτή πρέπει να απορριφθεί για τους ακόλουθους λόγους: η κοινοτική έννομη τάξη κατοχυρώνει ένα θεμελιώδες δικαίωμα ανάλογο προς αυτό του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών. Εντούτοις, η επίκληση του τεκμηρίου αθωότητας δεν ευσταθεί στην παρούσα υπόθεση ευθύς εξαρχής, διότι το σύστημα των μειώσεων των τιμών, όπως είναι το ολλανδικό σύστημα, ουδόλως αποτελεί κρατικό μηχανισμό επιβολής κυρώσεων, αλλ' απλώς κρατική παρέμβαση στη διαμόρφωση των τιμών. Εν προκειμένω, δεν υπάρχουν ενδείξεις ούτε ότι υπάρχει προσβολή του θεμελιώδους δικαιώματος για δίκαιη δίκη· ειδικότερα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι παρεσχέθη αφιδώς στον Α. Η. Kuipers η δυνατότητα να διατυπώσει τις απόψεις του και ότι έκανε σε μεγάλο βαθμό χρήση της δυνατότητας αυτής.

57 — Βλ. συναφώς τις αναπτύξεις στα σημεία 61 έως 84 των ανά χείρας προτάσεων μου.

58 — Που υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950.

VI — Πρόταση

93. Βάσει των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα ερωτήματα που υπέβαλε το College van Beroep voor het bedrijfsleven:

- 1) Δεν αντιβαίνει στον κανονισμό (ΕΟΚ) 804/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, εθνική ρύθμιση, όπως είναι η ολλανδική, η οποία προβλέπει μειώσεις και προσαυξήσεις στην τιμή αναλόγως της ποιότητας του νωπού γάλακτος που παραδίδεται στα γαλακτοκομεία.
- 2) Δεν αντιβαίνει στο άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ ούτε στο άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ ούτε στο άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού 804/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, εθνική ρύθμιση, όπως είναι η ολλανδική, η οποία προβλέπει μειώσεις της τιμής του νωπού γάλακτος κατώτερης ποιότητας και η οποία χρηματοδοτεί με τα ποσά των μειώσεων τις προσαυξήσεις στην τιμή για την επί μακρόν παράδοση άριστης ποιότητας νωπού γάλακτος.